

ІННОВАЦІЇ – ГОЛОВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ АПК

*Д.Ф.Харківський, доктор економічних наук, професор
Одеський державний аграрний університет*

О.О.Євтушевська, викладач

Одеська національна академія харчових технологій

О.М.Мартощук, аспірант

Одеський державний аграрний університет

У статті розглянуто деякі аспекти інноваційної діяльності підприємств. Проведено аналіз ситуації, що склалася в Україні.

В статье рассмотрены некоторые аспекты инновационной деятельности предприятий. Проведён анализ ситуации, которая сложилась в Украине.

Постановка проблеми. Інноваційний шлях розвитку економіки України є визначальною рисою нашого сьогодення. Закон України “Про інноваційну діяльність” [1] чітко визначає, що така діяльність має на меті використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і обумовлює вихід на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Якщо сьогодні українська продукція і є конкурентоспроможною на світовому ринку, то тільки за рахунок відносно низького рівня курсу гривні і дешевої робочої сили. Відповідно до стратегічного курсу наша країна має розвивати власну економіку саме на основі наукових досліджень і розробок.

Останнім часом проблема інновації, науково-технічного прогресу особливо загострилася, тому що весь час зростають темпи появи нового в науці і техніці. На відміну від НТП, інноваційний прогрес не закінчується впровадженням або поширенням (дифузіїєю). Новинка удосконалюється, стає ефективнішою, набуває нових споживчих якостей. Це відкриває для неї нові сфери застосування і нові ринки.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що інновації є реакцією підприємства на прогнозовані чи фактичні зміни в середовищі його існування. Причому це явище є більше соціально-економіч-

ним, ніж технічним. Мета кожного інноваційного рішення — підвищення віддачі на вкладені ресурси. І, виходячи із специфіки сільського господарства як галузі економіки, саме інноваційна діяльність серед інших чинників підвищення конкурентоспроможності цієї галузі є визначальною.

Дана специфіка заключається в тому, що виробництво відбувається в умовах так званої ринкової моделі “чистої конкуренції”, основними характеристиками якої є значна кількість виробників сільськогосподарської продукції, яка до того ж є стандартизованою або однорідною. Окрім цього, наявний у сільськогосподарських підприємствах машинно-тракторний парк не перевищує 50% технологічної потреби. Майже 90% технічних засобів експлуатується понад нормативні терміни, що знижує продуктивність сільськогосподарського виробництва.

За підрахунками українських вчених, за рахунок реалізації НТП забезпечується більше ніж 75% приросту продуктивності праці, більше половини приросту національного доходу та зменшується собівартість продукції в два рази, У розвинутих країнах світу на долю нових та удосконалених товарів, техніки і технології припадає 70% приросту валового внутрішнього продукту [2]. І, незважаючи на неодноразовий розгляд цього питання на рівні колишнього уряду і поважних наукових конференцій, в Україні продовжується скорочення кількості інноваційно-активних підприємств. Так, якщо в середині 90-х років їх частка була на рівні 18-20%, то в останні два роки всього 12-14%

В останні роки інноваційно-привабливими в нашій країні були підприємства харчової промисловості, переробки сільгосппродукції, машинобудування та обробної промисловості. Цьому сприяла лібералізація підприємницької діяльності, створення оптимального правового середовища, розширення внутрішнього купівельно-споживчого попиту, послаблення податкового тиску, сприяння приливу іноземного капіталу, інформування ділових кіл України та зарубіжних держав щодо інвестиційних можливостей їх здійснення.

Водночас потребують серйозного коригування питання фінансування розвитку інновацій АПК. Зарубіжні держави, як відомо,

значку частину своїх інвестицій спрямовують не в ту галузь, де виробляється сировина, тобто, не в сільське господарство, а саме в харчову і переробну промисловість, де їх капітал швидко обертається і створює не малий прибуток. Вітчизняних переробників і їх зарубіжних інвесторів не цікавить те, що сільське господарство є базовою основою для функціонування понад 10 галузей економіки країни, і, якщо сільське господарство і вся сільська місцевість будуть відставати, то не відбуватиметься економічного зростання України. До речі, сьогодні соціальні проблеми є найгострішими в розвитку аграрного сектору: деградація соціальної сфери села триває, чисельність населення катастрофічно скорочується, безробіття зростає (майже 3 млн. селян не мають роботи та зареєстровані в державній службі зайнятості, частина з них виїжджає за кордон).

Зараз у країні багато ведеться розмов навколо ефективності інтеграції виробництва і переробки. І якби це було так, то економічне зростання відбувалося б не тільки у переробників, а й у виробників сировини. Але поки що переробники жирують, а виробники — бідують. Переробні підприємства, користуючись слабким контролем з боку регіональних відділень Антимонопольного комітету країни, створюють так звані “цінові коридори”, куди заганяють виробників сировини і диктують їм свої ціни. Роль селян-акціонерів в цій інтеграції зведена до ролі простих статистів, які жодним чином не впливають на таке становище, хоча, як відомо, виробники і переробники повинні працювати в синхронному і взаємопов’язаному режимі як в управлінні підприємствами і розподілі прибутків, так і у вирішенні соціально-побутових та інших питань. Для перших і других інноваційна політика має стати політикою людського розвитку. Проте, жодна одна держава світу не ухиляється від регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. Держава, як представницький орган суспільства, має стимулювати здійснення ефективних капіталовкладень за допомогою системи економічних важелів (ціни, кредиту, податків і бюджетних субсидій) [3].

У галузі інновацій у нас часто буває так: щось нове застосовують на одному — двох підприємствах і на цьому все зупиняють-

ся. Встановлено, що у нас приблизно лише 25-30% того, що дає наука, впроваджується в життя. Та й то здебільшого на 2-3 підприємствах. І, якщо простежити цей процес далі, то побачимо, що він все більше і більше наштовхується на різного роду проблеми. Перша з них полягає в тому, що багато наукових досліджень виявляються надто дорогими і з цієї причини їх практично неможливо впроваджувати. По-друге, багато наукової роботи дублюється (від 35 до 80% винаходів є дублюванням). Звідси напрашується третє — а не доцільніше було б більше уваги приділяти впровадженню того нового, що вже існує і тільки потім братися за дослідження і розробку того, чого вимагає життя?

Поки що немає і апарату впровадження. Звертають один на одного: вчені звинувачують підприємців, підприємці — вчених. На жаль, така ситуація шкодить ефективності науково-технічного прогресу. В процесі впровадження мають брати участь особи з певними якостями: ділові енергійні, наполегливі, а ці якості є далеко не у всіх учених. У США, наприклад, вважають, що впровадження — це настільки важливий процес, що займатися ним якусь частину часу не можна, йому слід віддавати всі 100% робочого часу [4]. А тому повинні бути особи, які б професійно займалися лише впровадженням і нічим іншим. Тим більше, створювати інноваційну інфраструктуру, організовувати роботу з інноваціями, доводити до кожного підприємства інноваційні пропозиції та займатись виробництвом нової продукції з усіма організаційними, галузевими, фінансовими та маркетинговими особливостями — все це є невлас- тивим для наукового комплексу.

Окремо треба зупинитися на питанні існуючого непопулярного фінансового посередництва та зростаючого попиту на банківські послуги. АПК — кредитомістка галузь. Свідченням цього є те, що планове й технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва потребує 15 млрд. грн. щороку. Не зважаючи на поліпшення ситуації із залученням кредитних ресурсів сільгосп підприємствами, їх обсяг зараз становить близько третини загального обсягу витрат на виробництво продукції, тоді як у розвинутих країнах цей показник складає 60-70%.

Всім також треба усвідомити, що кредитна ставка не повинна бути вищою за рівень рентабельності. В розвинутих країнах світу явище, коли кредитна ставка перевищує рентабельність, вважається абсурдом. На сьогодні також ведеться багато розмов про суттєву державну фінансову допомогу селу. Але, якщо проаналізувати це питання, то побачимо, що державні кошти в структурі всіх фінансових джерел сільського господарства складають всього лише 20%, а 80% — це позабюджетні кошти, тобто сільськогосподарських підприємств. І це при тому, що в АПК нині виробляється близько 35% валового внутрішнього продукту країни.

Висновки і пропозиції. Виявлення закономірностей у динаміці функціонування сільського сектора з кожним роком ускладнюється. Ускладнюється і процес прийняття стратегічних рішень. Виходячи із зазначеного, у найближчі роки головними завданнями аграрної політики повинно бути продовження забезпечення динамічного економічного зростання АПК переважно за рахунок науково-технологічних чинників та підвищення продуктивності факторів виробництва. Тільки за умови повнішої інтеграції науково-освітньої виробничої і банківсько-фінансової сфер можуть бути створені належні стартові умови для розгортання всеохоплюючої активізації дослідження умов використання ринкових форм вкладення капіталу в сільське господарство як у самостійну стратегічно важливу галузь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про інноваційну діяльність” №40-IV від 04.07.2002р.// www.liga.net.

2. Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2003 році: Послання президента України до Верховної ради України. – К.: Інформаційно видавничий центр Держкомстату України, 2003.

3. Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності: Закон України – Постанова Верховної Ради України від 13.12.1991 р. №1977-XII// www.liga.net.

4. Інноваційний менеджмент: довідковий посібник/ Під ред. П.Н.Завліна, А.К.Казанцева, Л.Є.Мінделі.-2 вид-я, переро. Та доп.-М.: ЦИСН,1998- 568с.